

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

8 §:n 2 momentin maininta ”- - sekä tarvittaessa valmiusharjoituksilla ja muilla toimenpiteillä.”
Tosiasiallisesti poikkeusolojen toimintavalmiuden ylläpitäminen edellyttää harjoittelua, minkä vuoksi säännöksen sanamuotoa olisi syytä harkita muutettavan seuraavaan muotoon: ”Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan varautumisvelvollisen olisi lisäksi ylläpidettävä toimintavalmiutta poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin, valmiusharjoituksin ja tarvittaessa muilla toimenpiteillä.”

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

41 §:n sääntelyyn palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen ehdotetaan lisättävän maininta mahdollisuudesta keskeyttää harkinnanvaraisia vapaita, kuten opintovapaa.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiehdotuksen 51 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan työmääräystä ei voida antaa henkilölle, jota ei kutsuta palvelukseen asevelvollisuuslain (1438/2007) 89 §:n perusteella. Ehdotetun 45 §:n 3 momentin mukaan tämä rajoitus koskee myös väestönsuojelutehtäviin määräämistä.

Hyvinvointialueiden pelastuslaitokset ovat pyrkineet turvaamaan väestönsuojeluorganisaationsa toimintakykyä muun muassa hakemalla yhdistysmuotoisten sopimuspalokuntien jäsenille henkilövarauksia asevelvollisuuslain 89 §:n nojalla sekä varautumalla määräämään heitä väestönsuojeluvollisiksi. Sopimuspalokuntien jäseniä ei kuitenkaan voida velvoittaa osallistumaan pelastustoimintaan, sillä sopimukset sitovat ainoastaan yhdistyksiä, eivät yksittäisiä jäseniä.

Jos 51 §:n 2 momentin 1 kohta säädetään esitetystä muodosta, hyvinvointialueiden pelastuslaitoksilta poistuisi mahdollisuus hyödyntää henkilövarauksia edellä kuvatuissa tilanteissa. Tämä puolestaan vähentäisi väestönsuojelun kannalta kriittisen henkilöstön määrää, joka on jo nykyisellään niukka. Tämän vuoksi 51 §:ään olisi perusteltua lisätä uusi 3 momentti, jonka mukaan 2

momentin 1 kohdan rajoitusta ei sovelleta silloin, kun työmääräyksen antaa asevelvollisuuslain 89 §:ssä tarkoitetun hakemuksen tekijä.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ehdotetun 68 §:n 1 momentin perusteella valtioneuvosto voisi säätää siitä, millä alueilla ja mitä osaa väestöstä koskien evakuointia tehtäisiin. Pykälän 2 momentin mukaan sisäministeriön pelastusviranomaisen vastaisi siirtymisen valtakunnallisesta yleisjohtodosta. Pelastusviranomaiset vastaisivat siirtymisen alueellisesta johtamisesta sekä toimeenpanosta yhteistoiminnassa muiden viranomaisten kanssa. Tämä käsittäisi eri viranomaisten toiminnan valtakunnallisen tason yhteensovittamisen sekä oikeuden määrätä siirtymisen ajallisesta kohdentumisesta sekä siirrettävän väestön sijoituspaikasta, jos tilanteen hallitseminen ja siirtymisen toteuttaminen ei muutoin olisi mahdollista. Ehdotettuun momenttiin ehdotetaan lisättävän maininta, että yleisjohtovastuusta huolimatta viranomaiset toimivat kuitenkin oman johtonsa alaisuudessa. Lisäksi pykälässä olisi syytä täsmentää yksityiskohtaisemmin evakuointien johtamisesta yhteistoiminta-alueella ja edelleen hyvinvointialueella. Esimerkiksi maininta siitä, että sisäministeriö voi määrätä hyvinvointialueen pelastuslaitoksen johtamaan väestön siirtämistä hyvinvointialueellaan, voisi olla perusteltua. Edelleen momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ”pelastusviranomaisilla on väestön siirtymisen toteuttamiseksi oikeus, jos tilanteen hallitseminen ja siirtymisen toteuttaminen ei muutoin ole mahdollista, määrätä siirtymisen ajallisesta kohdentumisesta sekä siirrettävän väestön sijoituspaikasta.” Säännöksen perusteluissa ei ilmene, miten hyvinvointialueen pelastusviranomaisen ja sisäministeriön pelastusviranomaisen toimivalta jakautuu asiassa. Erityisesti olisi syytä täsmentää toimivallan jakautumista siirrettävän väestön sijoituspaikasta määrittämisessä.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tilapäisten väestönsuojien rakentamisvelvollisuuden rajaamista kuntien velvollisuudeksi voidaan pitää lähtökohtaisesti hyvänä, mutta sen lisäksi olisi syytä harkita kiinteistön omistajaan kohdistuvan toimivaltuuden säilyttämistä väestön paikalleen suojaamisen mahdollistamiseksi mm. omakotitaloalueella.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Luvun 15 mukaan huoneistolla tarkoitettaisiin lähtökohtaisesti kaikenlaisia huoneistoja, kuten asuntoja, liiketiloja ja muita huoneistoksi luokiteltavia tiloja. Asuntokannan säännöstelyviranomaisen tehtäviin kuuluisi arvioida, mitkä ilmoitetuista tai ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista huoneistoista olisivat poikkeusolojen olosuhteet huomioiden tilapäiseen asumiseen soveltuvia. Lähtökohtana tulisi yleensä olla vuokralaisten osoittaminen ensisijaisesti asuinkäyttöön tarkoitettuihin huoneistoihin, mutta myös esimerkiksi tyhjillään olevat liiketilat voisivat poikkeusoloissa soveltua pykälässä tarkoitettuun tilapäiseen asumiseen. Ehdotettu säännös jättää avoimeksi, voidaanko asuntokannan sääntelyviranomaisen toimivaltaa soveltaa myös majoitus- ja ravitsemustoimintaa harjoittavissa tiloissa kuten hotelleissa, hostelleissa ja vastaavissa majoitustiloissa. Huomattava on, että huoneiston käsite on määritelty eri tavoin 77 §:ssä, jonka yhteydessä on mainittu varsinaiselta käyttötarkoitukseltaan ihmisten majoittamiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellit, hostellit ja vastaavat majoitustilat. Eräissä kunnissa ehdotetun 104 §:n mukaisia huoneistoja on varsin vähän saatavilla, mutta samaisissa kunnissa voi olla huomattavia määriä hotelleja, hostelleja ja näitä vastaavia tiloja, jotka tosiasiallisesti mahdollistaisivat evakuoitujen majoittamisen. Asialla on olennainen merkitys kuntien arvioidessa kunnan vastaanottokapasiteettia.

Puolustustilalain 29 §:n mukaisesti henkilölle, joka tämän nojalla on määrätty muuttamaan asuinpaikastaan, on tilapäisen asuinkunnan järjestettävä valtion varoin kohtuullinen majoitus ja toimeentulo. Menettely tältä osin poikkeaa esitetyn valmiuslain vastuista. Mikäli puolustustilalain mukaisesti siirtyneitä tulisi lyhyessä ajassa suurempi määrä, olisi kunnan järjestettävä käytännössä joukkomajoitusta ennen pysyvämmän asumisvaihtoehdon löytymistä. Seurauksena voisi syntyä tilanne, jossa samanaikaisesti kuntaan muodostuu hyvinvointialueen vastuulla olevia evakuointikeskuksia sekä kuntien vastuulla olevia joukkomajoitustiloja puolustustilain mukaisesti siirtyneille.

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

Työryhmän mietinnössä ei ole otettu kantaa poikkeusoloissa tehtäviin hankintoihin. Poikkeusoloissa suorahankinnat mahdollistaisivat nopean ja joustavan reagoinnin tilanteen seurauksena syntyviin tarpeisiin. Sinänsä normaaliolojen lainsäädäntöön on sisällytetty tiettyjä välttämättömyyssäännöksiä

suorahankintojen perusteluun, mutta edellä mainitusta huolimatta olisi syytä arvioida yksityiskohtaisemmin, voidaanko näitä pitää riittävinä myös poikkeusolojen aikana tapahtuvissa hankinnoissa.

Impiö Eveliina
Lapin hyvinvointialue, Lapin pelastuslaitos